

СТАН КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджено сутність та особливості реалізації державної політики України у сфері культури в глобалізаційну епоху. Визначено основні тенденції розвитку сучасної соціокультурної ситуації в українському суспільстві, розкрито суперечності здійснення державної політики у сфері культури, виявлено проблеми функціонування цієї сфери.

The paper is devoted to the investigation of the essence and the peculiarities of putting into effect the public policy in the sphere of culture in the globalization age. Main tendencies of the development of modern socio-cultural situation in the Ukrainian society were defined. There also were discovered the contradictions in implementation of the state policy in the sphere of culture, its most acute issues and their origin.

З проголошенням незалежності Українська держава отримала широкі можливості сприяння розвитку української національної культури, яка була і є важливим чинником державотворення та консолідації української нації. Однак офіційний курс культурної політики держави, що полягає в інтеграції України у світовий культурний процес на принципах мультикультуралізму, не завжди сприяє розвитку української національної культури. Брак ефективних організаційно-правових, адміністративних механізмів, а також належної державної фінансової, інформаційної підтримки національної культури призвів до поширення явищ культурної уніфікації, поступової втрати зв'язку духовних підвалин суспільного життя, сучасної культури з національно-культурними цінностями та традиціями.

Важливе значення культури для консолідації суспільства, державотворчих процесів, стабільності та безпеки держави зумовило значне зростання інтересу до актуальних проблем управління розвитком культури як в українській, так і зарубіжній науці. Слід відзначити вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад і визначення окремих аспектів державного управління розвитком культури в сучасних умовах таких українських та зарубіжних учених, як В. Андрущенко, О. Батіщева, О. Ваганова, В. Горський, О. Гриценко, Д. Дзвінчук, І. Дзюба, С. Дрожжина, В. Карлова, М. Кашуба, В. Ковальський, А. Колодій, А. Леонова, Т. Лильо, В. Лісовий, А. Мелітонян, В. Нікітін, В. Скуратівський,

В. Трощинський, С. Чукут, А. Аппадурі, Дж. Ахерн, С. Барнет, П. Весперіні, Е. Гідденс, М. Інгрем, Р. Ліпсі, Ф. Матарассо, Т. Міллер, А. Перотті, М. Піл, Дж. Томлінсон, Дж. Шустер та ін. Слід також підкреслити наукову і практичну значущість досліджень таких аналітиків державної культурної політики сучасних країн світу, як О. Гриценко, Ф. Боргонові, Р. Вангерме, К. Гордон, Ж. Ренар та ін.

Відаючи належне дослідникам, чії наукові розробки становлять значний внесок у вивчення проблеми, слід зауважити, що державне управління соціогуманітарним розвитком в умовах глобалізації ще не стало предметом спеціальних комплексних досліджень.

Відтак, метою даної статті є аналіз сучасної соціокультурної ситуації в контексті здійснення культурної політики Української держави.

Поширене усвідомлення в наукових колах всеосяжності і унікальності культурного начала привело до того, що питання управління у сфері культури стало об'єктом уваги багатьох науковців – філософів, психологів, істориків, соціологів, культурологів. Актуальні проблеми глобалізації національних культур, наслідки якої відчуваються в усіх сферах життя суспільства та невизначеність просторово-часових координат державного управління, спричинили активізацію наукових пошуків у нових соціокультурних умовах.

Відзначимо, що наукові дослідження з теми державного управління культурною сферою в сучасних умовах зосереджені передусім у наукових центрах і дослідницьких установах США, Великобританії, Франції, ФРН, Канади, Японії, Італії, а тому базуються здебільшого на практичному досвіді управління та враховують соціокультурні умови розвинутих країн [15].

Слід відзначити також значну розбіжність у поглядах фахівців щодо напрямків державної політики у сфері культури, що пояснюється суперечливістю самого феномена “культурна політика”. З одного боку, дослідники розходяться щодо ролі держави, рівня і форми її втручання в управління культурним розвитком, а з іншого – не заперечують необхідність впливу держави на сферу культури в умовах глобалізації.

Умовно можна виокремити три підходи державної політики [1]:

І. Гіперболізаційний (Дж. Дональд, Р. Ашер, М. Едвардс), прихильники якого стверджують, що внаслідок тріумфу глобального капіталізму та винайдення нових форм глобальної культури і управління поняття “національна культура” вже не відповідає сучасним соціокультурним реаліям і потребам суспільства. Культури взаємозбагачуються в глобальному діалозі, а ті культурні форми та елементи, що стають неспроможними виконувати свої функції, відживають та замінюються новими, більш придатними та корисними. У результаті з'являються нові, більш гнучкі “гібриди” культури, які є більш життєво спроможними [13, с. 8]. Характерним є наголос на необхідності зменшення втручання держави у культурну сферу та

виокремлення неефективності державного фінансування культурної діяльності [1, с. 18].

II. Скептичний (А. Аппадурі, Е. Грін, С. Томпсон). Основні положення даного підходу можна подати у вигляді таких тверджень:

- у сучасних умовах роль держави у підтримці та стимулюванні розвитку культури не зменшується і не ніветується;
- необхідна протекціоністська політика держави у сфері культури;
- держава повинна брати активну участь в управлінні розвитком культури;
- потрібне істотне збільшення державного фінансування культури [4; 14; 18].

III. Трансформаційний (Е. Гідденс, П. Джонс та інші). Прихильники цього підходу відзначають падіння ролі держави та зростання ролі міжнародних та внутрішньодержавних громадських організацій, підкреслюють незбалансованість і асиметричність глобальних інформаційно-комунікаційних і культурних процесів. На їхню думку, лише міжнародні організації здатні підтримувати та стимулювати розвиток національних культур [12].

З причин великого обсягу інформації зарубіжні вчені зосереджують свою увагу передусім на культурній політиці окремих держав або на окремих сферах культурного життя. Так, культурну політику Франції вивчали М. Інгрем, Д. Лузлі, Пуар'є, культурну політику Великобританії – С. Барнет, М. Д'Анжело, Італії – Д. Форгакс і Р. Ламлі, ФРН – М. Піл. Велика частина наукових розробок присвячена американській культурній гегемонії та впливу американської масової культури [16; 17], способам захисту національної культури від іншо-культурних впливів [11; 19].

Серед важливих публікацій назвемо також звіти, аналітичні записки, доповіді міжнародних організацій (ООН, Рада Європи, Єврокомісія, ЮНЕСКО, ОЕСР, Світового Банку, Міжнародного Валютного Фонду). Зокрема, на увагу заслуговують національні звіти та звіти експертів Ради Європи з питань культури, що проводилися в рамках міжнародного проекту “Мозаїка” [8 –10].

У цих документах міститься інформація про стан і тенденції розвитку галузі культури, існуючі проблеми, подано практичні рекомендації. Національні програми і звіти є важливим джерелом, оскільки вони дозволяють побачити тотожне і відмінне, змоделювати розвиток культурних процесів на перспективу.

Відзначимо, що концепція культурної політики розвивалась одночасно з тим, як змінювалося поняття культури. У сучасному вигляді воно включає не тільки мистецтво і літературу, але і спосіб життя, форми спільного проживання, системи цінностей, традиції і світогляд.

Спочатку культурна політика формувалась, перш за все, як відображення реалій міждержавних відносин, в яких важливе місце

відводиться міжнародному куль-турному співробітництву. Поступово вона стала включати питання культури “внутрішньодержавного” характеру. На сучасному етапі культурна політика держав спрямована на зберігання і підтримку культурного різноманіття в усіх його формах. Ця політика заснована на низці нормативних документів ЮНЕСКО, охоплюючи всю проблематику сектора культури. Так, у 2000 р. у секретаріаті ЮНЕСКО було створено відділ культурної політики, який безпосередньо відповідає за розробку цілісного підходу до культурної політики, охоплюючи всі аспекти діяльності ЮНЕСКО у сфері культури і, зокрема, проблему культурного плюралізму. Це дозволяє ЮНЕСКО допомагати країнам при перегляді або вдосконаленні ними своєї культурної політики, вирішуючи при цьому подвійне завдання: з одного боку, вдосконалювати управління питаннями культури в тому, що стосується законодавства, підготовки управлінських кадрів; а з іншого – добиватися, щоб культура займала достойне місце в політиці розвитку країн, зокрема в галузі освіти, науки, комунікації, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища і туризму.

Починаючи з 2001 р., близько 40 країн звернулося в ЮНЕСКО за співпрацею для отримання стратегічно важливих засобів, необхідних для розширення мережі культурних установ, для розробки більш досконалішої культурної політики. Допомога з боку ЮНЕСКО відповідає цілям Декларації тисячоліття і здійснюється з використанням багаточисельних партнерських зв'язків з підрозділами ЮНЕСКО на місцях – важливою ланкою в цьому процесі.

В якості альтернативи культурного різноманіття тепер є і “глобалізація” – односторонній процес культурного впливу, джерелом якого вважають американську культурну імперію. У нових соціокультурних умовах доводиться вирішувати питання укріплення міжнародної культурної співпраці та солідарності, створення стійких індустрій культури, які спроможні конкурувати на національному і міжнародному рівнях.

Глобалізаційні процеси виявляються також у культурній сфері. На ідеологічному рівні дедалі більшого поширення набувають породжені розвитком вільноринкового демократичного суспільства ідеологія та цінності активного індивідуалізму та раціоналізму, ліберальної демократії, світоглядного плюралізму, а також постмодернізму як критичної переоцінки всіх ідеологій та естетик, що існували донині.

У культурній інфраструктурі наслідки глобалізації визначаються повсюдністю електронних мас-медіа (передусім супутникове телебачення, Інтернет), до яких отримують доступ дедалі більше людей, що призводить до певної уніфікації культур і дозвільних практик сучасного людства, а через них – і до зростання частки спільного культурного багажу, до появи “глобальної” (значною мірою космополітичної) культурної ідентичності.

Гостро постають питання свободи торгівлі культурно-мистецьким продуктом у міжнародному масштабі, доступу до національних культурних ринків (квоти та інші обмеження на імпорт, стимулювання національного культурного виробника, зокрема квоти на вітчизняну музику, фільми тощо в радіо- та телеэфірі).

На рівні культури повсякденного життя глобалізаційні процеси виявляються в розростанні стандартизованого всесвітнього ринку культурних послуг і товарів. Цьому сприяє розвиток електронних технологій, загальна доступність побутової аудіовідеотехніки, комп'ютерів з периферійними пристроями розважального призначення.

Внаслідок змін у способі життя, у формах проведення дозвілля, традиційні етичні та культурні норми стали втрачати свою роль регулятора відносин між особистістю та суспільством. Звичайно, це відбувається під впливом не лише мас-медіа, а й загальних процесів дезінтеграції традиційного соціального життя.

Утім, породжена глобалізацією тенденція до стандартизації способів та культурних норм життя в сучасному світі, до руйнування раніше сформованих ідентичностей, аж ніяк не є панівною. Її супроводжує дедалі більше різноманіття світової культури – і не лише як реакція на “макдональдизацію” світу, а й як прямий наслідок інтенсифікації міжкультурних контактів.

Глобалізація – це не односторонній процес. Її також можна розглядати як джерело культурного різноманіття, новий всесвітній коловорот культурного обміну, що розширює горизонти порівнянО з горизонтами національних держав. Нові глобальні потоки культурних товарів, символів, знаків і ідей, пов'язані з новими формами пізнання, розповсюдження і використання. В їх якості виступають нові технології, які є основною частиною нової складної соціально-економічної системи в індустрії культури.

Формування національної державності потребує проведення відповідної державної культурної політики. Саме від держави, її виваженої, обґрунтованої політики в галузі культури залежить зміцнення духовності, забезпечення необхідних умов для розвитку й діяльності людини, особистості як найвищої цінності суспільного розвитку.

Стан культурного розвитку тієї чи іншої країни є одним з найбільш об'єктивних показників не тільки духовного здоров'я суспільства, але й повноти вирішення тих проблем, в першу чергу, політичних й економічних, які стоять перед ним. Серед політичних функцій держави, що регулюють внутрішнє життя суспільства, важливе місце посідає культурна політика. Із здобуттям Україною державної незалежності головною метою в цій сфері мала стати така культурна політика, яка б цілком відповідала ідеям національно-культурного відродження. Серед завдань, що мали бути вирішеними, особливо важливим вважалось законодавче забезпечення

державного статусу української мови та поширення її функціонування в усіх сферах суспільного життя, утвердження історичної державної символіки, відновлення єдності та повноти функціонування національної церкви, формування української мови та поширення її функціонування української “високої” культури, збереження та розвиток усіх форм народної культури.

Можна вказати на кілька серйозних викликів, перед якими опинилася після здобуття державної незалежності українська культура.

Перший – виклик зміни політичного й суспільного ладу. Розвал тоталітарної держави та її планової економіки, в рамках яких десятиліттями повинна була розвиватися національна культура, виявили її неготовність до існування без щоденної державної опіки, адміністративної та фінансової, до ринкової боротьби за читача, слухача, глядача.

Гідна відповідь на цей виклик передбачала здійснення подвійного завдання: з одного боку, слід було сформувати інфраструктуру, в тому числі управлінську, пристосовану до вільноринкових умов; з іншого – не допустити розвалу існуючої мережі державних і комунальних закладів культури і мистецтва (хоча очевидно, що певні втрати при цьому, були неминучі). Справді, зусиллями держави та місцевого самоврядування, культурно-мистецької громадськості вдалося в основному зберегти успадковану мережу закладів культури (театрів, музеїв, бібліотек і будинків культури, культурно-мистецьких навчальних закладів), однак засади і механізми державної підтримки культури змінилися незначно.

Другий – це виклик відкритості та глобалізації. Національна культура, яка до кінця 1980 рр. існувала в режимі своєрідного гетто (висока культура – для української інтелігенції, а традиційна народна культура – переважно для селян і вчорашніх селян), виявилася малопристосованою до конкуренції із західною культурою, перед якою тепер упала залізна завіса, та з російською культурою, яка стрімко комерціалізувалася.

Це гостро поставило питання цивілізованого протекціонізму щодо вітчизняного виробника культурного продукту, захисту українського культурного простору.

Третій – виклик націєтворення. Існуюча недосформованість української політичної нації ставила перед національною культурою завдання, які в більшості сусідніх країн були в основному вирішені багато десятиліть тому. Однак україномовна національна культура, що їй раніше доводилося здебільшого обслуговувати запити такої соціально-культурної групи, як “свідомі українці”, не могла успішно дати собі раду зі смаками та культурними потребами всього суспільства України. Аби виникла взаємна відповідність між українською політичною нацією, яка тепер інтенсивно формується, та українською національною культурою, обидва елементи повинні були пройти істотну еволюцію: доволі неоднорідне суспільство громадян України ще має стати зрілою політичною нацією, а україномовна

культура етнічних українців – перетворитися на культуру всього українського суспільства [2].

Заяви про “кризу української культури” в перше десятиліття незалежності (чи принаймні про її неочікувано слабкий розвиток) стали “загальним місцем” тодішніх суспільних дискусій. Незважаючи на очевидні позитивні зміни, як-от: свободу творчого самовираження, знищення монополії держави на фінансування й управління культурою, безпрецедентна відкритість української культури до зовнішнього світу, фактом 1990-х рр. стало різке погіршення фінансового становища більшості закладів культури, зниження доходів та суспільного статусу професійних митців та інших працівників галузі.

Припинили існування (як не формально, то фактично) сотні кінотеатрів, будинків культури, бібліотек (особливо на селі), постійно скорочувалося українське книговидання, а кіновиробництво майже припинилося. Відбувалося постійне падіння відвідувань закладів культури. Українці стали значно менше купувати книжок, рідше ходити до театрів і музеїв, кіно та на концерти. Ця негативна тенденція змінилася лише після 2000 р.

З іншого ж боку, в 1990-ті рр. поряд із державно-комунальною мережею в більшості регіонів України, особливо у великих містах, виникли й розвиваються у складних господарчих умовах сотні недержавних культурно-мистецьких організацій (театрів-студій, музеїв, книговидавництв, аудіовидавничих фірм, продюсерських центрів, дистрибуторських фірм, мистецьких галерей та ін.). Сьогодні вони вже становлять помітну і важливу частку культурної сфери, а в деяких галузях (наприклад, аудіо- та книговидання) навіть переважають державні та комунальні заклади. По всій Україні діють сотні приватних телеканалів та радіостанцій, які не мають державної фінансової підтримки. Водночас небагато з-поміж них можуть похвалитися фінансовою самостійністю – переважно ці телерадіоорганізації залежать від грошових вливань власників-бізнесменів, часто – політично зумовлених.

Окрім малоефективної й часто інертної державної культурної політики було ще кілька чинників, що вплинули на тодішнє погіршення становища в культурному секторі: зокрема, значний потік мас-культурного імпорту з Росії та Заходу.

Мають місце також природні “хвороби зростання” молодих українських культурних індустрій, з їх недосвідченим менеджментом та недостатніми інвестиціями. Надто слабка державна підтримка недержавного сектора в культурі також не є унікальною для України – в інших посткомуністичних країнах ситуація подібна, й може бути частково подолана за рахунок більшої господарчої вправності, а також спонсорів і благодійників [3].

Коротко розглянемо сучасні умови розвитку сфери культури в Україні. Порівняно з бюджетом 2007 р. бюджетні видатки на культуру 2008 р. зросли від 890 млн грн до 1 млрд 162 млн грн. Питома вага видатків розвитку зросла з 3,2 % до 6,8 % [2].

Суттєво зросли асигнування на ремонтно-реставраційні роботи на об'єкти культурної спадщини – майже втричі. У 2008 р. на 35 % (в середньому) зросла заробітна плата працівників культури. Завдяки намаганням керівництва Міністерства культури і туризму в 2008 р. вдалося зламати багаторічну негативну тенденцію, коли більшість видатків планувалися на останній квартал року і використати їх було неможливо.

Завдяки підтримці Мінфіну всі видатки розподілені більш раціонально – в основному на II і III квартали року. Усього заплановано асигнувань на загальну суму більше 160 млн грн, у т. ч. на:

- охорону культурної спадщини, що дало можливість розпочати ремонтно-реставраційні роботи в національних заповідниках;

- придбання україномовних книг, які розпочали закупати уже в липні, а не в грудні (як раніше);

- видатки розвитку майже всі перерозподілено на II квартал, що дає можливість зробити ремонти в навчальних закладах у канікулярний період, театрах, бібліотеках, коли більшість працівників перебуватимуть у відпустці;

- наближення видатків на заробітну плату дає можливість сплатити відпускні в установах і закладах культури перед відпусткою;

- наближення видатків на проведення культурно-мистецьких акцій вже дало можливість провести багато цікавих і змістовних заходів. Серед них вшанування пам'яті жертв Голодомору (тільки за кордоном їх відбулося п'ять), проведено Дні культури в закордонних країнах, відбулися заходи, присвячені святкуванню 360-річчя національно-визвольної боротьби українського народу тощо;

- наближення видатків на підтримку вітчизняного кінематографу дозволяє більш раціонально організувати творчий процес по створенню фільмів.

Пріоритетна роль у відродженні української культури, прилучення найширших верств населення до надбань народного мистецтва, самобутніх фольклорних традицій належить клубним закладам.

В Україні функціонує понад 19 тис. клубних закладів усіх систем і відомств. З них 16365 клубних закладів знаходяться в сільській місцевості.

Рішеннями місцевих органів влади відновили свою діяльність більше як 150 сільських клубів та Будинків культури.

У більшості областей та районів, у багатьох містах розроблено й затверджено регіональні програми розвитку культури.

Сьогодні в клубних закладах функціонує понад 100 тис. клубних

формувань, у т. ч. більше як 82 тис. творчих аматорських колективів.

Дещо поліпшилась кадрова ситуація. За матеріалами нарадами в міністерстві культури і туризму 20 вересня 2008 р., високий рівень забезпеченості спеціалістами у Тернопільській (95,4 %), Запорізькій (81 %), Дніпропетровській, Донецькій (80 %), Вінницькій (79,6 %), Харківській (78,8 %).

Однак на сьогодні діяльність клубних закладів потребує значної фінансової підтримки з бюджетів усіх рівнів, в тому числі з державного. Ці кошти потрібні, перш за все, на здійснення поточних та капітальних ремонтних робіт, оновлення матеріально-технічної бази, забезпечення всіх районних будинків культури автотранспортом, аудіо- та відеоапаратурою, копіювальною технікою, комп'ютерами та ігровими автоматами.

Потребує поліпшення робота щодо якісного підбору кадрів. Низький рівень знань з питань економічної, господарської роботи гальмує діяльність клубних закладів в ринкових умовах. Аналіз засвідчує, що 33 % спеціалістів клубних закладів мають досвід роботи понад 30 років, 40 % – понад 20 років, 20 % – понад 10 років, 7 % – понад 5 років. Це свідчить про необхідність створення нормальних умов праці для творчої, обдарованої молоді, здатної забезпечувати роботу клубних закладів у сучасних умовах.

До того ж, на сьогодні немає законодавчого акту, який би поширював норми соціального захисту на працівників клубних закладів, які існують для працівників бібліотек, музеїв та викладачів шкіл естетичного виховання.

З метою усунення соціальної нерівності в питаннях оплати праці клубних працівників Міністерством внесено відповідні зміни до проекту Закону України про культуру, зокрема щодо надання клубним працівникам права на грошову винагороду за сумлінну працю та зразкове виконання трудових обов'язків і матеріальну допомогу для вирішення соціальних питань.

Відповідно до законодавства України, фінансове та матеріально-технічне забезпечення клубних закладів здійснюється за рахунок місцевого бюджету.

Тому ефективність роботи клубів та будинків культури, насамперед сільських, суттєво залежить від фінансово-економічного забезпечення галузі культури на місцях.

У вересні 2008 р. Верховна Рада України ухвалила Закон "Про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації". Підготовлено також інші законопроекти, які повинні внести у пам'яткоохоронне законодавство вагомі зміни, пов'язані із зміною соціально-економічної ситуації в державі та розбудовою в Україні інституту власності, в тому числі на землю.

З року в рік зростають кошти субвенції Державного бюджету на пам'ятко-охоронну справу. За рахунок цих коштів здійснювались

реставраційні роботи у центрі м. Львова, та смт. Батурині, протизсувні та реставраційні роботи у Києво-Печерській лаврі. Субвенцію було спрямовано також на об'єкти культурної спадщини Вінницької, Волинської, Запорізької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Сумської, Хмельницької, Чернігівської, Черкаської областей та м. Севастополя.

Слід зазначити, що існує багато проблем, які упродовж десятиріч накопичувалися у сфері охорони культурної спадщини і потребують свого розв'язання. Недостатнє фінансування заходів з охорони пам'яток протягом кількох десятиліть призвело до значного погіршення стану пам'яток. На підставі моніторингу стану пам'яток установлено, що в окремих регіонах до 50 відсотків будівель – об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному стані, а кожний десятий – в аварійному. Термінові протиаварійні та консерваційні роботи необхідно провести більш як на 300 пам'ятках архітектури національного значення. Цей список щороку зростає, незважаючи на те, що державні видатки на охорону культурної спадщини щороку збільшуються. Орієнтовна вартість лише першочергових протиаварійних і найнеобхідніших ремонтно-реставраційних та консерваційних робіт становить близько 600 млн грн.

Більшість національних закладів культури (музеїв, бібліотек, театрів, філармоній тощо) також створюють власні веб-сторінки.

Більшість українських культурних веб-ресурсів репрезентують передусім найбільші міста (Київ, Львів, Дніпропетровськ, Донецьк, Харків, Одеса), їхні заклади культури та недержавні культурні організації. Натомість решта України представлена мало. Переважна більшість закладів культури в “глибинці” взагалі ще не мають доступу до Інтернету, навіть необхідного для цього обладнання – через брак коштів. З іншого боку, існують численні веб-сторінки, присвячені окремим регіонам, великим та малим містам і навіть селам; своїм існуванням ці ресурси завдячують ініціативі й ентузіазмові окремих осіб чи місцевих громад.

З 2000 р. Україна бере участь в інформатизаційних проектах Євросоюзу PULMAN та CALIMERA, здійснюваних у рамках програм ЄС “eContent” та “eContent+” (2005 – 2008).

Участь українських культурних організацій у цих проектах створила фундамент для довгострокової партнерської взаємодії українських та європейських закладів культури (бібліотек, музеїв, архівів), створення розвинених Інтернет-ресурсів.

Загалом, протягом останніх років розвиток культури в Україні відбувається вкрай суперечливо. З одного боку, розгортаються інноваційні процеси, зумовлені тяжінням народу до національно-культурного відродження, демократичного суспільного життя. З іншого – загострюються негативні тенденції в кадровому інфраструктурному фінансовому забезпеченні галузі. Нарощування інноваційних тенденцій пов'язане, перш за все, з активізацією культурного життя в регіонах. Пошук більш

ефективних форм роботи відбувається і у змістовному, і в організаційно-управлінському плані. Поглиблюється усвідомлення зростання значення культури як форми вияву національної самосвідомості, як фактора консолідації суспільства.

Отже, в умовах широкомасштабних політичних та економічних реформ, що відбуваються в Україні, необхідно забезпечити системне реформування сфери культури для збереження духовних здобутків українського народу і його традицій з одночасною модернізацією культурного життя суспільства.

Література:

1. *Батищева О. С.* Державне управління розвитком національної культури в умовах глобалізації : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 – Теорія та історія державного управління / О. С. Батищева. – Львів, 2007. – 227 с.
2. *Богущий Ю. П.* та інші. Українська культура в європейському контексті / за ред. Ю. П. Богущого. – К. : Знання, 2007. – 679 с.
3. Національний звіт про культурну політику. – К., 2007.
4. *Appadurai A.* Disjunctive and difference in the global cultural economy // *Public culture.* – 1990. – № 2. – P. 1–24.
5. *Cultural policy in Cyprus.* European experts' report / European program of national cultural policies reviews. – Strasbourg, 2004. – 70 p.
6. *Cultural policy in Italy.* Report by an European panel of examines / European program of national policies reviews. – Strasbourg, 1995. – 140 p.
7. *Cultural policy in Portugal.* National report / European program of national cultural policies reviews. – Strasbourg, 1998. – 67 p.
8. *Giddens A.* The Consequences of modernity. – Stanford: Stanford University Press. 1990. – 186 p.
9. *Globalization and cultural diplomacy /* Harvey B. Feigenbaum. the George Washington University, 2001.
10. *Green A.* Education and globalization in Europe and East Asia: Convergent and divergent trends // *Journal of education policy.* – 1999. – Vol. 14. – № 1. – P. 55–71.
11. *Jones P.* Globalization and internationalization. Democratic prospects for world education // *World education.* – 1998. – Vol. 34. – № 2. – P. 143–155.
12. *La politique culturelle de la France: rapport du groupe d'experts europeens et rapport national.* – Paris : Documentation francaise, 1988. – 89 p.
13. *La politique culturelle en Roumanie. Rapport national / Programme Europeen d'examen des politiques culturelles nationales.* – Strasbourg, 1999. – 173 p.
14. *Rinaman K.* French film quotas and cultural protectionism [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.american.edu/TED/French.tv.htm>. – Заголовок з екрана.
15. *Schuster J.* Informing cultural policy: The research and information infrastructure – New Brunswick, 2002. – 234 p.

16. *Scullion A., Yarsia B.* What is cultural policy research? // International journal of cultural policy. – 2005. – Vol. 11. – № 2. – P. 114–122.

17. *Thompson C. J., Tambyans K.* Trying to be cosmopolitan // The journal of consume research. – 1999. – Vol. 26. – № 3. – P. 214–241.

18. Why we need European cultural policies: the impact of EU enlargement on cultural policies in transition countries / by Nina Obuljen [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.eurocult.org. – Заголовок з екрана.

19. *Wiesand A. J.* Comparative cultural policy research in Europe : A paradigm Shift // Canadian journal of Communication. – 2002. – Vol. 27. – № 2.

Надійшла до редколегії 20.01.2009 р.